

UDC: 342.721(045)

JEL Classification K10

DOI: [10.31499/2616-5236.1\(30\).2025.321719](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(30).2025.321719)

Lesja Vasilieva, Dnipro State Agrarian and Economic University

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor, Department of Accounting, Taxation and Management of Financial and Economic Security

МІСЦЕ І РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

THE PLACE AND ROLE OF THE NATIONAL POLICE IN THE ORGANIZATIONAL AND LEGAL MECHANISM FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN UKRAINE

Анотація: У статті проаналізовано місце та роль Національної поліції України в організаційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини. Встановлено, що основними проблемами, з якими стикається поліція, є низький рівень довіри громадян, обмежені ресурси для боротьби з кіберзлочинністю, а також прогалини в законодавчому регулюванні. Підвищення ефективності роботи Нацполіції запропоновано через низку соціальних, технічних та інституційних факторів, зокрема посилення комунікації з громадськістю, впровадження цифрових технологій, підвищення кваліфікації кадрів і зміцнення співпраці з іншими органами.

Abstract: The article defines the place and role of the National Police of Ukraine in the organizational and legal mechanism for the protection of human rights and freedoms. It is noted that the National Police, as the central body of executive power, ensures the protection of citizens' rights, counteracts crime, maintains public order and security, and also interacts with other law enforcement and state institutions. The article emphasizes the importance of police activities in the context of fulfilling international obligations, interacting with foreign law enforcement agencies, as well as combating domestic violence, cybercrime and other human rights violations. It is established that the main problems faced by the police are a low level of public trust, limited resources for combating cybercrime, as well as gaps in legislative regulation. Increasing the efficiency of the National Police is proposed through a number of social, technical and institutional factors,

in particular, strengthening communication with the public, introducing digital technologies, improving staff training and strengthening cooperation with other bodies. In particular, to increase the effectiveness of police activities, it is recommended to use the mechanisms of "Community Policing", regular reporting to the public, prevention of discrimination and introduction of specialized units to combat cybercrime. Also important are the improvement of the legislative framework and harmonization of national law with international standards. These measures will contribute to strengthening trust in the police and improving the effectiveness of protecting the rights and freedoms of citizens in Ukraine.

Keywords: *human rights and freedoms, ensuring human rights and freedoms, National Police of Ukraine, organizational and legal mechanism, protection mechanism, security*

Ключові слова: *права і свободи людини, забезпечення прав і свобод людини, Національна поліція України, організаційно-правовий механізм, механізм захисту, безпека*

Постановка проблеми. В рамках організаційно-правового механізму захисту прав і свобод людини національна поліція України виступає гарантом безпеки, законності та справедливості, що закріплено у відповідних правових актах та міжнародних зобов'язаннях України. Забезпечення громадського порядку, протидія злочинності, захист соціально вразливих категорій населення, а також боротьба з новими викликами. Втім, у ході виконання цих завдань поліція стикається з низкою викликів, обумовлених соціальними, технічними та інституціональними аспектами, що в свою чергу вимагає підвищення ефективності її роботи, зміцнення громадянської довіри та впровадження інноваційних підходів у діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Питання щодо місця і ролі Національної поліції в організаційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини в Україні активно дискутується впродовж тривалого часу.

Результати таких досліджень, розкриті у працях Біліченко В.В., Білоус О.В., Буряк М.В., Владовська К.П., Єсімов С.С., Коваленко В.В., Матяш В.М., Морщук Т.М., Роговенко О.В., Хольвінська О.Я. та ін., що стали науковим підґрунтям для даного дослідження. Попри те, що даному питанню приділяється значна увага серед науковців, відмітимо, що все ж таки потребує подальшого дослідження питання щодо напрями підвищення ефективності діяльності Національної поліції в організаційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини в Україні.

Формулювання цілей дослідження – розгляд основних аспектів місця та ролі Національної поліції в організаційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини в Україні, викликів, з якими вона стикається та можливі напрями підвищення її ефективності в цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу. Функції Національної поліції

України, як ключового органу виконавчої влади, відповідального за правопорядок і безпеку громадян, визначають її місце та значення в організаційно-правовій системі захисту прав і свобод людини. Її діяльність спрямована на реалізацію положень Конституції та дотримання міжнародних стандартів у сфері прав і свобод людини. Правоохоронні органи є невід'ємною частиною організаційно-правового механізму захисту прав і свобод людини, утворюючи єдину систему, здатну оперативно та ефективно реагувати на їх порушення, діючи в тісній взаємодії та доповнюючи функції одне одного. Нацполіція, як спеціалізований суб'єкт управління, є ключовим елементом цього механізму. Вона діє в складі централізованої системи органів виконавчої влади, відповідальної за внутрішні справи, і включає підрозділи, служби та організації, які забезпечують реалізацію її завдань.

Національна поліція діє як правоохоронний орган у складі Міністерства внутрішніх справ. Її діяльність регулюється Законом України «Про Національну поліцію» [7], іншими нормативно-правовими актами та міжнародними нормами і стандартами, поліція діє відповідно до принципів законності, прозорості, пріоритету прав і свобод людини та активної взаємодії з громадськістю.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію», Національна поліція України як «центральный орган виконавчої влади, служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності,

підтримання публічної безпеки і порядку» [7]. Відповідно «діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом» [7]. У межах своїх функцій здійснює взаємодію з правоохоронними органами, іншими державними установами та органами місцевого самоврядування, базуючись на відповідних нормативно-правових документах.

Владовська К. та Морщук Т. вказують, що Нацполіція є «органом, завданням якого є забезпечення захисту законних прав і свобод людини і громадянина, забезпечення громадської безпеки і правопорядку, служіння суспільству шляхом боротьби зі злочинністю» [3].

Єсімов С.С. вказує, що функціонування Нацполіції України у сфері захисту прав і свобод людини є «багатогранною, а її результати залежать не лише від професіоналізму та лояльності поліцейських, а й від рівня довіри, тобто рівень довіри до правоохоронних органів суттєво впливає на їхню здатність встановлювати ефективну взаємодію з населенням, структурними підрозділами та окремими співробітниками, а також із громадськими організаціями та окремими громадянами» [4].

Як зазначає Коваленко В.В. механізм організаційно-правового забезпечення НПУ прав і свобод людини це «єдине, цілісно-якісно самостійне явище правової системи, яке є комплексом взаємопов'язаних передумов, що створюють належні

юридичні та фактичні можливості для повноцінного здійснення кожним своїх прав і свобод» [5].

Поліція веде боротьбу з домашнім насильством, кіберзлочинами та іншими проявами правопорушень, поліція проводить просвітницькі заходи, роз'яснює громадянам їхні права та способи захисту серед зазначеного можна також виділити виконання міжнародних зобов'язань і взаємодія з іноземними правоохоронними органами для боротьби зі злочинами, що загрожують правам і свободам людини [1].

Встановлено, що основними викликами з якими стикається поліція є:

- недостатній рівень довіри громадян до поліції через історичні та системні проблеми. Історична спадщина радянського правопорядку та неодноразові випадки зловживання службовими повноваженнями негативно впливають на ставлення громадян до поліції. Відсутність довіри значно ускладнює взаємодію поліції з населенням, знижуючи ефективність роботи правоохоронців і їх здатність збирати важливу інформацію, що може бути критичною для боротьби з правопорушеннями. Це також призводить до низького рівня співпраці з громадянами у вирішенні кримінальних справ та розслідуванні злочинів. У деяких випадках спостерігається недовіра громадян до поліції через корупційні скандали або перевищення повноважень окремими працівниками, що підриває її авторитет і знижує ефективність прав і свобод людини;

- обмежені ресурси для

боротьби з сучасними викликами, зокрема у сфері кібербезпеки. Інтернет-простір стає все більш важливим для діяльності злочинців. Кіберзлочинність, фішинг, актуальні кібервійни, а також використання цифрових технологій для маніпулювання інформацією вимагають від поліції наявності спеціалізованих ресурсів і технологій. Це створює ризики для національної безпеки та прав і свобод людини;

- проблеми в законодавчому забезпеченні, а саме деякі нормативно-правові акти не завжди відповідають актуальним потребам поліції. Зокрема, є прогалини в організації захисту особистих даних, застосування силових методів та інтеграції передових інноваційних методів;

- реакція на конфліктні ситуації та зовнішні виклики. Питання забезпечення прав і свобод на тимчасово окупованих територіях, а також робота з переселенцями вимагають від поліції не лише значних ресурсів, але й адаптації підходів до виконання завдань у цих регіонах.

Підвищення ефективності діяльності Національної поліції в організаційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини в Україні націлене на вирішення проблем, пов'язаних із соціальними, технічними та інституційними факторами і охоплює напрями:

1) Соціальні фактори:

- посилення комунікації з громадськістю передбачає запровадження постійного діалогу між поліцією та населенням для підвищення довіри, проведення

просвітницьких кампаній щодо прав та обов'язків громадян і діяльності поліції, підтримка ініціатив, таких як «Community Policing», які передбачають суспільне вирішення проблем громади;

- забезпечення прозорості передбачає регулярне звітування перед громадськістю про результати діяльності, забезпечення доступу до інформації про процедури, ресурси та дії поліції. Білоус О.В. вважає, що регулярне звітування поліції перед громадськістю сприяє підвищенню довіри до правоохоронних органів. Він наголошує на необхідності детального інформування суспільства про результати роботи поліції, зокрема щодо запобігання злочинності та управління ресурсами [1]. Буряк М.В. додає, що прозорість передбачає не лише публікацію звітів, а й забезпечення відкритості процесів прийняття рішень, що дозволяє громадянам брати участь у формуванні політики правоохоронних органів [2];

- профілактика дискримінації передбачає організацію тренінгів, спрямованих на підвищення толерантності, розуміння принципів антидискримінації та ефективної роботи з уразливими верствами населення. Такі тренінги включають навчання розпізнаванню та уникненню упереджень, ознайомлення з правами уразливих груп і методиками взаємодії з ними, зокрема з етнічними меншинами, людьми з інвалідністю, мігрантами та іншими соціально вразливими категоріями. Це сприяє формуванню професійної культури поліцейських, яка базується на принципах поваги, рівності та захисту прав кожного

громадянина.

2) Технічні фактори:

- цифровізація процесів, а саме розвиток інформаційних систем, що дозволяють швидко обмінюватися даними, впровадження автоматизованих систем обліку злочинів, аналізу даних та прогнозування ризиків. В сучасних технологічний вік цифровізація правоохоронних органів допомагає полегшити завдання для поліції та підвищити ефективність їхньої діяльності, забезпечуючи більшу точність у роботі з даними та знижуючи час на реагування. Водночас це відкриває нові можливості для покращення співпраці з громадськістю, забезпечуючи прозорість і підзвітність у процесах управління безпекою. Ці процеси також підвищують рівень захисту прав і свобод людини, оскільки дають змогу поліції краще контролювати ситуацію, вчасно реагувати на загрози та забезпечувати більш справедливий підхід у розслідуваннях і реагуванні на злочини.;

- протидія кіберзлочинності включає розвиток підрозділів, які спеціалізуються на кібербезпеці, налагодження співпраці з міжнародними організаціями у сфері боротьби з кіберзлочинністю. Протидія кіберзлочинності частково вже реалізується в Україні, але має суттєвий потенціал для вдосконалення. Спеціалізовані підрозділи кіберполіції, такі як Департамент кіберполіції Національної поліції України, вже функціонують і займаються розслідуванням кіберзлочинів,

захистом інформаційних систем і співпрацю з міжнародними організаціями, таким як Інтерпол, Європол. Впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект, аналітика великих даних і блокчейн, для покращення ефективності реагування на нові кіберзагрози, удосконалення нормативно-правової бази з урахуванням міжнародних стандартів для поліпшення правової підтримки кібербезпеки, поглиблення інтеграції з міжнародними мережами обміну даними про кіберзагрози, що дозволяє оперативніше реагувати на глобальні виклики та підвищити ефективність протидії кіберзлочинності в Україні.

3) Інституційні фактори:

- професійний розвиток кадрів полягає у підвищенні кваліфікації працівників через регулярні тренінги, семінари та стажування, забезпеченні працівників сучасними методиками розслідування та документування правопорушень. Міжнародне стажування є важливим компонентом професійного розвитку, оскільки вони сприяють обміну кращими практиками між країнами та підвищенню загальної культури дотримання прав і свобод людини [7]. Вміння ефективно комунікувати, управляти конфліктами та працювати в мультикультурному середовищі є ключовими аспектами в процесі формування кваліфікації сучасного поліцейського [4];

- посилення взаємодії з іншими органами включає встановлення ефективної співпраці з судовою системою, прокуратурою,

органами місцевого самоврядування та налагодження міжнародного співробітництва для обміну досвідом. Ефективна комунікація та обмін інформацією між поліцією і судами забезпечують більш швидке та об'єктивне прийняття судових рішень. Це включає оперативну передачу доказів, участь поліції в судових процесах і забезпечення належного рівня підготовки матеріалів справ. Робота поліції в тісній координації з органами прокуратури дозволяє оптимізувати процес розслідувань і підвищити якість підготовки кримінальних справ. Прокуратура забезпечує нагляд за законністю дій поліції, що сприяє дотриманню прав громадян. Спільні ініціативи з місцевими радами та адміністраціями дають змогу вирішувати локальні проблеми, зокрема щодо забезпечення безпеки громадян, профілактики злочинності та організації громадського порядку. Ця співпраця також включає залучення громади до вирішення питань безпеки через громадські ради чи програми «Безпечне місто».

При цьому Матяш В.М., Роговенко О.В. наголошують на тому, що «поліція ні в якому разі не повинна підміняти собою роботу інших органів державної влади та управління, а також виконувати невласиві їй завдання, зокрема із забезпечення прав і свобод громадян» [6];

- реформування нормативного законодавства, що передбачає розробку та впровадження нових нормативно-правових актів, які регулюють діяльність поліції відповідно до актуальних викликів, а

також в адаптації до міжнародних стандартів, що відповідають сучасним вимогам і викликам Це передбачає створення та затвердження нормативних актів, які визначають порядок роботи правоохоронних органів у таких важливих напрямках, як кібербезпека, боротьба з тероризмом, захист прав і свобод людини та протидія злочинності, а також удосконалення існуючих норм щодо внутрішнього контролю та підзвітності поліції. Важливим також є гармонізація національного законодавстві з міжнародними стандартами, що дозволяє Україні інтегруватися в європейське правове середовище, що зменшить прогалини у правовому регулюванні та підвищить ефективність роботи поліції.

Переконані, що ці напрями підвищення ефективності діяльності Національної поліції в організаційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини в Україні дадуть змогу не тільки краще виконувати свої зобов'язання, а й посилити довіру до цієї інституції, що є фундаментом забезпечення існування правового суспільства.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

1. Національна поліція України займає центральне місце в організаційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини, виконуючи важливу роль у забезпечення правопорядку на державному та місцевому рівнях. Як частина системи правоохоронних органів, поліція здійснює нагляд за

дотриманням законів, що прямо впливають на захист основних прав людини, таких як право на свободу, безпеку, недоторканість приватного життя і право на справедливий судовий розгляд.

2. У рамках сучасних реформ, національна поліція бере участь у забезпеченні механізмів громадського контролю, покращує комунікацію з населенням і адаптує свою діяльність до нових реалій, таких як цифровізація та інтеграція до міжнародних стандартів. В результаті, поліція стає важливою ланкою у створенні правової держави та гарантування захисту прав і свобод громадян в Україні.

3. Одними з головних викликів для поліції є низький рівень довіри громадян через історичні фактори та системні проблеми, обмежені ресурси для боротьби з кіберзлочинністю, а також недоліки в законодавчому регулюванні, що потребують вдосконалення для ефективної діяльності поліції. Це, зокрема, стосується необхідності адаптації до нових технологічних реалій і міжнародних стандартів у сфері безпеки

4. Для підвищення ефективності Національної поліції в організаційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини в Україні важливо зосередити увагу на соціальних, технічних та інституційних аспектах, що в свою чергу передбачає удосконалення взаємодії з громадськістю, впровадження цифрових технологій для ефективної роботи поліції, а також оновлення законодавства для реагування на актуальні виклики у сфері захисту прав і свобод людини.

References

- Bilous, O.V. (2019). *Protsesualni harantii dotrymannia prav liudyny i hromadianyna v diialnosti orhaniv sudovoï vlady. ScienceRise: JuridicalScience. -ScienceRise: JuridicalScience, 2(8), 34–38. [in Ukrainian].*
- Buriak, M.V. (2019). *Rol natsionalnoi politsii v zabezpechenni prav i svobod hromadian na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy. Suchasna yevropeiska politseistyka ta mozhlivosti yii vykorystannia v diialnosti Natsionalnoi politsii Ukrainy. - Modern European police science and the possibilities of its use in the activities of the National Police of Ukraine, 67–69. [in Ukrainian].*
- Vladovska, K., Morshchuk, T. (2019). *Dotrymannia mizhnarodnykh standartiv prav liudyny pratsivnykamy Natsionalnoi politsii Ukrainy. Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. - Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, 4, 32–36. [in Ukrainian].*
- Iesimov, S.S. (2019). *Pravovyi status hromadian u konteksti administratyvnoi diialnosti Natsionalnoi politsii. Sotsialno-pravovi studii - Socio-legal studies, 4, 25–30. [in Ukrainian].*
- Kovalenko, V.V. (2020). *Mekhanizm zakhystu prav i svobod liudyny v diialnosti Natsionalnoi politsii Ukrainy. Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav - Legal Journal of the National Academy of Internal Affairs, 1, 81–87. [in Ukrainian].*
- Matiash, V.M., Rohovenko, O.V. (2022). *Natsionalna politsiia Ukrainy v mekhanizmi zabezpechennia konstytutsiinykh prav i svobod hromadian. Molodyi vchenyi - Young scientist, 10, 22–26. [in Ukrainian].*
- Pro Natsionalnu politsiiu : Zakon vid 02 lypnia 2015 roku № 580-VIII. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>. [in Ukrainian].*